

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Vuxna maskrosbarns livsberättelser

En narrativ analys av fyra livsberättelser om
uppväxten med missbrukande föräldrar

Författarens namn: Maria Iham

och Felicia Grape Wyke

Kandidat/magister/masteruppsats: SOPA 63

Aktuell termin: HT19

Abstract

Authors: Maria Iham & Felicia Grape Wyke

Title: Vuxna maskrosbarns livsberättelser - En narrativ analys av fyra livsberättelser om uppväxten med missbrukande föräldrar

Assessor: Ulrika Levander

This study aims to examine the experiences of adult children to parents with drug and/or alcohol addiction, and how they narrate how this affected their childhood, and adult life. The method used was a narrative analysis of four life stories, taken from four podcast episodes. The empirical data was structured into themes found in the life stories. The themes that were found in the life stories were themes of a chaotic family life that had a lasting impact on their adult life, increased responsibilities for themselves, their parents and siblings, feelings of invisibility and abandonment by adults, but also turning points in their adult life that pointed them towards a better life. Here, certain actors were found to be particularly important.

This study also brought attention to the fact that we as welfare officials – but also individuals – have a responsibility to identify and see these children, and take actions in order to secure their safety. These children also need information of how children with a parent with drug and/or alcohol abuse are affected so that this does not have to be a realization later in their adult life when serious problems already have been caused by their upbringing.

Key words: substance abuse, alcohol abuse, adult children, children as relatives, parents

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Frågeställningar	3
1.4 Övrig bakgrundsinformation	3
1.4.1 <i>Tolvstegsprogram</i>	3
2 Tidigare Forskning	4
2.1 Socialt arbete med barn till vuxna missbrukare.....	4
2.2 Barns utsatthet och risker med en missbrukande förälder	5
2.3 Vuxna barn till missbrukande föräldrar	6
2.4 Barnens röster	7
3 Metod	8
3.1 Val av metod.....	8
3.2 Presentation av empiri	9
3.2.1 <i>Medberoendepodden: Något höll mig vid liv - “Felicias” historia</i>	9
3.2.2 <i>Beroendepodden: “Alex” historia</i>	9
3.2.3 <i>Beroendepodden: “Isaks” historia</i>	9
3.2.4 <i>Missbrukspodden: “Simonas” historia</i>	9
3.3 Förförståelse	10
3.4 Metod för datainsamling.....	10
3.5 Urval	10
3.6 Bearbetning av det empiriska materialet	11
3.7 Metodens tillförlitlighet.....	12
3.8 Etiska överväganden.....	13
4 Teoretiska perspektiv	14
4.1 Narrativ teori och analys.....	14

4.2 Narrativa verktyg och förhållningssätt	14
4.2.1 Förhållningssätt.....	14
4.2.2 Narrativa verktyg	15
5 Resultat och analys	16
5.2 Inledande första minnen	17
5.3 Beskrivning av konflikt och antagonist	20
5.4 Konflikts konsekvenser.....	23
5.4.1 Föräldrars förnekande	23
5.4.2 Tidigt ansvarstagande	24
5.5 Skildring av jaget.....	27
5.5.1 Drömmen om en lycklig familj.....	27
5.5.2 Utåtagerande beteende och självskador.....	28
5.6 Tappad tillit till vuxenvärlden	30
5.7 Vändpunkten till ett bättre liv	32
5.7.1 Koppling till 12-stepsprogrammet.....	34
5.8 Kort om nuet och framtiden.....	35
5.9 Slutsatser.....	36
6 Avslutande diskussion	37
7 Referenslista	39

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Det finns inga exakta uppgifter kring hur många barn som är anhöriga till en förälder med missbruk. Enligt nationella folkhälsoenkäten Hälsa på Lika Villkor (Statens folkhälsoinstitut, 2008) hade 15,6% av alla vuxna män och 7,7% av alla vuxna kvinnor i yrkesför ålder med barn i hushållet en riskabel alkoholkonsumtion. Det fanns dock också familjer där båda vuxna har en riskabel alkoholkonsumtion. Detta betyder att andelen barn som var exponerade låg mellan 15,6% och 23,3%, men andelen antogs ligga på 20%, vilket motsvarar ungefär 385 000 barn (ibid.).

Barn som är anhöriga har en beroenderelation till föräldern där de är extra utsatta eftersom svårigheter som en förälder drabbas av också kan komma att drabba barnet. De tar också ofta på sig ett aktörskap där de tar hand om förälder och/eller syskon (Järkestig Berggren, Magnusson & Hanson, 2015). Begreppet anhörig kopplat till barn ses som ett socialt problem när barnet har en nära relation till en familjemedlem som har någon sorts problematik, som i sin tur medför utsatthet för barnet. Föräldrarnas problematik är alltså utgångspunkten, och också ofta huvuduppgiften för den professionelle, vilket medför att barnets situation riskerar att hamna i skymundan (Näsman et al., 2015; Socialstyrelsen, 2012).

Barn som anhöriga till föräldrar med problematik känner ofta sig rädda, ledsna, oroliga eller arga och besvikna på föräldern som är upptagen av sin egen problematik och påverkar familjen och barnets vardag negativt (Andersson, 2015). Det är vanligt att dessa barn känner en otrygghet, och behöver "ha koll på läget" för att veta när det är dags att avleda, ingripa eller fly. Skam är också återkommande hos dessa barn, då de skäms över vad omvärlden ska tycka om föräldern och därför vill dölja hur de har det hemma, både för vuxna och kamrater. Att ta ansvar för förälder och yngre syskon är också vanligt, barnet sätter alltså på sig en föräldraroll. Alla dessa negativa känslor stoppar ofta ändå inte barnets kärlek och lojalitet till föräldern (ibid.).

Barn till missbrukande föräldrar har konstaterats vara de barn som vanligast lämnar grundskolan utan gymnasiebehörighet och med lägst meritvärde (Hjern et. al., 2015). Psykisk sjukdom och missbruk påverkar starkt möjligheten till försörjning och därför leder det ofta till sociala problem, såsom fattigdom och hemlöshet. En studie visar att en hög andel av

psykosocialt belastade familjer har försörjningsstöd (Hjern et. al., 2015; Näsman et. al., 2015). I familjer som har både försörjningsstöd och missbruk eller psykisk sjukdom, eller där barnet blivit omhändertaget för samhällsvård före tonåren, lämnade mer än en tredjedel av barnen grundskolan utan gymnasiebehörighet. Dock klarar barn till föräldrar med försörjningsstöd generellt skolan sämre, även utan indikation på psykisk sjukdom eller missbruksproblematik (Hjern et. al., 2015).

Barn till föräldrar med missbruk löper en högre risk än andra barn att växa upp med egen psykisk ohälsa (Folkhälsomyndigheten 2016b). Det kan variera starkt från person till person hur pass mycket deras uppväxt i en familj med missbruksproblematik påverkar dem. För att förebygga barnens välmående och familjens funktion är det viktigt att kartlägga de risk- och skyddsfaktorer som finns i omgivningen. Riskfaktorer behöver åtgärdas och minskas i den mån de går att påverka för att familjen ska få en bättre tillvaro både på kort och på lång sikt (ibid.). Sammanfattningsvis kan man se att de barn och familjer som befinner sig i en missbruksproblematik löper förhållandevis stor risk att utveckla psykisk ohälsa, ekonomiska bekymmer och försämrad skolgång (ibid.). Det är därför av stor vikt att barn som lever i utsatta livssituationer uppmärksammas och får stöd under sin uppväxt. Sedan ett par månader är Barnkonventionen svensk lag. Det innebär att ett barnperspektiv alltid ska finnas med och vara styrande i allt socialt arbete med barn. För att öka kunskapen om av vad det kan innebära att vara barn och växa upp med missbrukande föräldrar undersöker vi i denna uppsats livsberättelser från fyra vuxna barn till förälder med missbruk. Genom en narrativ analys av dessa livsberättelser försöker vi att bilda oss en uppfattning av vad dessa individer har för tematiska likheter samt hur de ser på sin uppväxt och hur den har påverkat dem.

Livsberättelserna har vi hittat i poddar på nätet. Vår övergripande forskningsfråga handlar om hur dessa unga vuxna beskriver sin uppväxt, sin utsatthet och hur har påverkat dem som människor.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur vuxna till föräldrar med missbruk berättar om sin uppväxt och hur den har påverkat deras vuxna liv. Genom att undersöka vilka gemensamma teman och viktiga hjälpaktörer som kan urskiljas i livsberättelserna, vill vi få ökad kunskap om hur utsatthet bland barn som lever med missbrukande föräldrar kan uppmärksammas och åtgärdas, utifrån de självupplevda erfarenheter som skildras i livsberättelserna.

1.3 Frågeställningar

- Hur berättar vuxna barn till föräldrar med missbruk om sin uppväxt och hur den har påverkat deras vuxna liv?
- Vad för teman kan urskiljas i dessa livsberättelser, och vilka situationer och personer lyfts fram som centrala för deras välmående som vuxna?
- Vilka slutsatser kan dras av studien för att bättre kunna uppmärksamma och bemöta utsatthet bland barn till missbrukande föräldrar?

1.4 Övrig bakgrundsinformation

1.4.1 Tolvstegsprogram

Det finns flera insatser som kan användas för att hjälpa en individ som har ett missbruk samt deras anhöriga. Tolvstegsprogrammet – som fokuserar på självhjälp - används av bland annat Anonyma alkoholister som är både välkänt och utspritt i Sverige. Det finns även andra organisationer och självhjälpsgrupper som använder tolvstegsmodellen, bland annat finns grupper för narkotikamissbruk och anhöriga till en individ med ett missbruk. Tre av de personer som har medverkat i de podcastavsnitt som vi valt att analysera har själva medverkat i ett tolvstegsprogram, både som anhörig och för eget missbruk, vilket de beskriver som en räddning.

De tre delarna av Anonyma Alkoholisters tolvstegsprogram är tillfrisknande, service och gemenskap (Anonyma Alkoholister u.å). Målet med att gå igenom de tolv stegen, förutom nykterhet, är bland annat att acceptera och underkasta sig en högre makt, att be de man skadat om förlåtelse och att själv få läka efter missbruket. Anonyma Alkoholister har över 116 000 grupper i 180 länder, varav 470 finns i olika orter i Sverige (ibid.).

Al-Anon (u.å) är en organisation som arbetar med tolvstegsprogram liknande Anonyma Alkoholister, men som istället vänder sig till anhöriga. Programmet använder sig inte av professionella, utan är ett självhjälpsprogram. Al-Anon (u.å) syftar till att ge den anhörige strategier, tankesätt och nya attityder kring missbruket, för att kunna ta mer kontroll över sin egen situation och lära sig att undvika negativa tankar och beteenden. Genom sponsorskap får en nyare medlem kontakt med någon som sedan en längre tid medverkat vid Al-Anonmöten. De kan ge varandra tröst, vägledning och utbyta erfarenheter (ibid.).

2 Tidigare Forskning

I den här delen av studien redogörs för tidigare forskning om barn till föräldrar med missbruk och det professionella sociala arbetet med målgruppen. Även kunskap om de risker som dessa barn kan utsättas för under sin uppväxt och vilka konsekvenser det kan skapa för dem som vuxna går igenom. Inledningsvis presenteras socialt arbete med barn till föräldrar med missbruk och vad för hinder och möjligheter som det kan föra med sig. Barns utsatthet, och vilka konsekvenser en förälders missbruk kan ha berörs också. Slutligen tas kunskapsläget gällande barnperspektivet upp utifrån intervjustudier som har genomförts med barn till missbrukare.

För att hitta relevant underlag om tidigare forskning har vi framförallt använt oss av Google och LUB-search, men även Nationellt Kompetenscentrum Anhöriga och Socialstyrelsens hemsida. Vi har använt oss av sökord och kombinationer av bland annat “barn som anhöriga”, “föräldrar med missbruk”, “missbruk i familj” och “insatser missbruk barn”. Vi har även använt oss av Samhällsvetenskapliga Fakultetens Bibliotek för att hitta böcker med relevant forskning. Vi har då sökt i Lovisa, Lunds biblioteks sökmotor för böcker och funnit böcker i tidigare kurslitteratur.

2.1 Socialt arbete med barn till vuxna missbrukare

Föräldrars missbruk är en av de mest förekommande anledningarna till att socialtjänsten får en orosanmälan och inleder utredning om en familj (Fridh & Norman 2008). Det rör främst missbruk av alkohol, men i vissa fall även av narkotika. Föräldrar som missbrukar läkemedel kan ha lättare att dölja sitt missbruk, då det inte är lika synligt och välkänt som andra typer av missbruk. I en kartläggning av personer med ett tungt narkotikamissbruk i Göteborg framkom att nära en tiondel av personer med ett känt missbruk levde tillsammans med barn (Socialstyrelsen, 2013). En studie visar att många av de ungdomar som själva vårdats för missbruk vid mottagningen Maria Ungdom, Stockholm kommer från familjer där det förekommer bland annat missbruk (ibid.). Ungdomarna var generellt sett inte kända sedan tidigare av socialtjänsten eller barn- och ungdomspsykiatri, trots att deras föräldrar varit välkända inom socialtjänstens missbruksvård eller vuxenpsykiatri (ibid.).

I Folkhälsomyndighetens (2016a) studie framkommer att familjer som utreds och/eller behandlas för missbruksproblematik önskar mer information från myndigheten de har kontakt

med. Framför allt barnen i familjen kan känna sig osäkra och oroliga av att inte veta riktigt vad som pågår med en förälder som får behandling. Vidare beskriver Folkhälsomyndigheten (2016a) hur familjer kan uppleva mötet med socialtjänsten som negativt, bland annat upplever ofta barn sig inte bli hörda eller tagna på allvar. Även vissa föräldrar som deltog i studien lyfte fram detta problem.

Socialtjänstens utredningar kring missbruket kan leda till att personen och familjen som utreds känner sig beskyllda och kritiserade, vilket i sin tur kan leda till att man går in i en försvarsposition. Detta leder ofta inte till produktiva samtal (Fridh & Norman, 2008). Att tala om familjens positiva resurser, hinder och tankar kring en bättre tillvaro och hur de skulle önska att en förändring hade sett ut kan ge en viktig inblick i hur familjens tankegångar går. Man bör låta samtliga familjemedlemmar få prata om hur de ser på problemet. Att inte lyssna på alla i familjen som berörs av problematiken kan leda till att deras åsikter inte tas i åtanke vid eventuella insatser, eller att de inte får det stöd de hade behövt (Fridh & Norman 2008; Folkhälsomyndigheten 2016a).

2.2 Barns utsatthet och risker med en missbrukande förälder

Uppskattningsvis lever närmare en femtedel av Sveriges barn och unga i familjer med stor problematik, så som missbruk eller våld (Folkhälsomyndigheten 2016a). Det är svårt att uppskatta hur stor del av dessa familjer som har en missbruksproblematik, och hur stort mörkertal det finns. Genom Folkhälsomyndighetens intervjustudie (ibid.) med familjer med missbruksproblematik framkommer det att det finns en önskan om att någon utanför familjen tidigare hade fått reda på att det finns ett missbruk.

Missbruk ses ofta som något förkastligt, något man ska hålla sig undan. Detta kan ge barnet (och föräldrarna) en ovilja att tala om det och de problem som missbruket kan föra med sig, vilket kan leda till att man i lägre utsträckning söker efter stöd. Barn kan genom att vara nära sina föräldrars missbruk, eller genom att få otillräcklig omvårdnad, känna tunga känslor av skam och skuld (Övreeide, 2010). Även föräldrarnas tillkortakommanden och skam kan "smitta av sig" på barnen. De kan känna en djup skam och skuld inför situationen de försatt barnen i, vilket kan leda till att barnet, som en del av föräldrarnas "problem", kan känna sig skyldiga och medansvariga till familjens problem och föräldrarnas mående (ibid.).

Ofta förekommer psykisk ohälsa i samband med en missbruksproblematik (Fridh & Norman, 2008). Detta kan höja risken för att barnen själva utvecklar psykisk ohälsa eller

beteendestörningar. Det är viktigt för barnet att ha ett positivt stöd, men det är inte alltid det här stödet finns. Familjens stora hemlighet är något som förblir osagt, och barnen får själva bära den tunga skammen. Det finns även en ökad risk för vanvård, övergrepp och våld samt psykisk ohälsa och försenad utveckling hos yngre barn i familjer med missbruk (Socialstyrelsen, 2013). Risken ökar då föräldrarnas missbruk kombineras med en egen psykisk ohälsa. Det finns också indikationer på att barnen som unga vuxna i högre utsträckning utvecklar ett missbruk än barn som inte vuxit upp i en familj där det förekommer missbruk (ibid.).

2.3 Vuxna barn till missbrukande föräldrar

Barn som vuxit upp med minst en missbrukande förälder har en förhöjd risk för tidig död (Hjern, Arat & Vinnerljung, 2014). Många av dödsfallen kan kopplas till missbruk av alkohol och/eller narkotika, samt våld och självmord. Även risken för att utveckla eget missbruk, vara arbetslös och erhålla försörjningsstöd eller annan ekonomisk ersättning på grund av sjukdom har visat sig vara högre bland barn till missbrukare i relation till barn som vuxit upp utan missbruk i familjen. Barn som inte haft kontakt med socialtjänsten under uppväxten uppvisar också en ökad risk för eget missbruk, kriminalitet, psykisk ohälsa och arbetslöshet (ibid.). Detta pekar mot att det är viktigt att utveckla förebyggande insatser för barn i utsatta målgrupper.

Barn som vuxit upp med minst en förälder som missbrukat har en stor risk att utveckla dålig självkänsla och en negativ självbild (Woititz 2002). Detta kan vara ett resultat av att barnen inte fått den positiva uppmärksamhet och respons av sina föräldrar som barnet behövt. Denna låga självkänsla kan leda till att de nu vuxna barnen utvecklar psykisk ohälsa och kan ha svårt att utveckla nära och hälsosamma relationer.

Deras uppväxt kan även påverka deras uppfattning av vad en hälsosam och "normal" relation innebär. I delbetänkandet *Barn-föräldrar-alkohol* (SOU 1994:29) påpekas att det är vanligt att barn till alkoholister i vuxen ålder lever tillsammans med en alkoholmissbrukare. Detta kan vara för att de redan som barn skulle kunna utveckla en sorts medberoende som kan forma deras framtida syn på förhållanden.

2.4 Barnens röster

I tre artiklar som baseras på intervjuer med barn (Alexanderson & Näsman 2016, Maskrosbarn 2012, Maskrosbarn 2016) ansåg flera av barnen som intervjuades att de vid möten på socialtjänsten inte blivit lyssnade på eller tagna på allvar och att föräldrarna istället prioriterats. Flera av barnen beskriver också känslan av att inte bli trodd på och att vuxna pratar över huvudet på barnen istället för att prata direkt till dem (Maskrosbarn 2012). Det barnen efterfrågar är en socialsekreterare som visar att hen bryr sig samt att relationsskapande är viktigt så att barnet kan lita på socialsekreteraren.

I alla intervjustudierna (Alexanderson & Näsman 2016, Maskrosbarn 2012, Maskrosbarn 2016) beskriver barnen också att de inte blivit inkluderade eller informerade kring en utredning, att de helt plötsligt blivit placerade eller släppta utan någon förklaring. Barnen i samtliga rapporter (ibid.) har också poängterat att socialsekreteraren inte frågat vad barnet kände eller tyckte vid samtal. Flera barn beskriver också en känsla av opersonlighet och ett snävt tänk hos socialtjänsten som inte inkluderar barnets egna tankar kring behov (Maskrosbarn 2012). Annan kritik som barnen tar upp om socialtjänstens praktiska arbete är hur lång tid det tar mellan utredning och att faktiskt få en insats, och den bristande informationen däremellan som skapar oro då barnen inte får veta vad som händer (Maskrosbarn 2012).

Enligt Stockholm stads granskning (2016) skedde möten med barnet mestadels med föräldern närvarande, och då barnet var placerat så var familjehemshandläggaren i kontakt med barnet. Detta nämndes av barnen från Maskrosbarns (2012, 2016) båda artiklar som något negativt. Utrednings- och uppföljningsmöten skedde ofta med en förälder närvarande och barnen kände då att det var svårt att prata öppet om sin hemsituation. Detta för att de inte vill svika föräldern eller att de är rädda att bli bestraffade när de kommer hem från mötet. Flera barn menar alltså att det är viktigt att socialsekreteraren planerar enskilda samtal med barnet (ibid.)

3 Metod

3.1 Val av metod

Vi har valt att utföra en kvalitativ studie med syftet att undersöka hur vuxna barn med föräldrar med missbruk berättar om sin uppväxt och hur det har påverkat deras vuxna liv. Då vi snarare intresserar oss för frågor om hur och varför, än frågor som kan mätas bäst i siffror, passar en kvalitativ studie bäst. Den kan ge en mer nyanserad bild av den subjektiva värld vi vill titta närmare på, än en kvantitativ undersökning kan (Bryman, 2011). Då ämnet vi valt kan vara känsligt bestämde vi oss tidigt för att vi inte ville genomföra egna intervjuer. Istället valde vi att analysera fyra podcasts där vuxna barn till föräldrar med missbruk berättar om sin uppväxt. Anledningen till att vi valde just vuxna barn är att de är lättast att hitta, men också att det av forskningsetiska skäl är mindre känsligt att hantera än eventuella berättelser från barn som lever med en liknande utsatthet här och nu.

För att analysera de fyra podcastavsnitt, som presenteras i nästa stycke, har vi valt att använda oss av ett narrativt perspektiv i både metod och teori. Den narrativa analysen låter oss undersöka hur berättarjagens livsberättelser och erfarenheter lyfts fram, och vilka roller de och deras närstående beskrivs ha haft (Johansson, 2009). Vårt val att använda narrativ analys även som en teori kommer att tas upp vidare i ett senare kapitel. En central roll i den narrativa teorin är hur individen skildrar och ger mening åt just sin berättelse (ibid.). Berättande gör det även möjligt för andra att skapa en förståelse om det individen gått igenom. Vi har valt att lägga fokus på de teman som berättarna har gemensamt, samt hur dessa teman framställs. I detta fall handlar det om hur de ser på sin uppväxt och hur de har påverkats av den.

Vidare valde vi att använda oss av vad som kan kallas en hermeneutisk kunskapsteoretisk ståndpunkt (Braman, 2011). Man kan beskriva detta som en sorts tolkande synsätt, att tyngden i forskningen ligger på tolkning av berättarnas sätt att se på sin sociala tillvaro, och den verklighet just de befinner sig i. Enligt Johansson (2009) kan narrativ analys utföras både inom konstruktivistiska och hermeneutiska inriktade studier. Vi valde en hermeneutisk ansats, då det passar in på vår studie och dess forskningsfråga.

3.2 Presentation av empiri

Nedan presenteras de fyra podcastavsnitt som utgör studiens empiri.

3.2.1 Medberoendepodden: Något höll mig vid liv - "Felicias" historia

I Medberoendepoddens avsnitt "Något höll mig vid liv - 'Felicias' historia" berättar 'Felicia' om sitt liv, som tidigt i sitt liv fick agera förälder åt sin äldre, handikappade syster och åt sin mamma, som hade ett alkoholmissbruk. Hon började tidigt själv att bruka alkohol och narkotika och slogs med känslan av att inte vara nog, som ledde henne till ett självskadebeteende. Under tonåren vistades 'Felicia' på behandlingshem, försökte ta sitt liv och kände sig sviken av världen. Nu är hon förälder, och lever trots sin bakgrund ett bättre liv.

3.2.2 Beroendepodden: "Alex" historia

I Beroendepoddens berättar "Alex", som vuxit upp med en alkoholmissbrukande mamma och en pappa som varit medberoende, om sin barndom. Under uppväxten kom alkoholen ofta före honom, och år 2009 avled "Alex" mamma på grund av sitt missbruk. Han hamnade senare själv i ett eget missbruk av bland annat cannabis, men lyckades till slut att bli nykter.

3.2.3 Beroendepodden: "Isaks" historia

I Beroendepoddens berättar "Isak" om sin barndom som präglades av alkoholism och våld. Bland annat hur han fått ta hand om sig själv och ibland även sin mamma, samt om den gången han möttes av polisen när han kom hem efter att hans mamma knivhuggit "Isaks" pappa. Enligt "Isak" var våldet värre än missbruket, och han berättar att det inte bara är en gång han mötts av ett hem med spår efter blodigt våld.

3.2.4 Missbrukspodden: "Simonas" historia

I Missbrukspodden berättar "Simona" om sin uppväxt som medberoende, om hennes ansvarstagande för sina småsyskon och om hur hon ljugit till myndighetspersoner för att skydda sin missbrukande och psykiskt sjuka mamma i hopp om en bättre barndom. "Simona" berättar också om hur uppväxten påverkat hennes självförtroende och mående.

3.3 Förförståelse

Vi har egentligen inga större erfarenheter av ämnet missbruk, men var båda överens om att det är ett ämne vi skulle kunna tänka oss att jobba med och förstå bättre. Vi har båda gått en fördjupande kurs inom socialt arbete med barn och unga som vi tyckte det var väldigt givande. En av oss arbetar dessutom med barn, även om det inte är i sammanhang med missbruk. Den andra har tidigare gjort sin praktik med en missbruksrådgivare, vilket också väckte ett intresse av att lära sig mer om detta samhällsproblem och dess konsekvenser. Självklart har vi våra åsikter om föräldraskap, barn och missbruk, men har under studien försökt sätta våra tankar och vårt tyckande åt sidan för att kunna genomföra en intressant sammanställning och dokumentanalys. Vi är dock medvetna om att även om vi aktivt försöker hålla oss så objektiva som möjligt, så finns det en risk att våra tidigare erfarenheter och våra åsikter kan ha influerat valet av empiri, hur vi utformat forskningsfrågorna eller hur vi har sett på och tolkat våra undersökningsunderlag.

3.4 Metod för datainsamling

För att samla in underlag till vår forskning har empiri inhämtats från fyra podcastavsnitt online. Vi sökte både på internet och på Spotify på bland annat medberoende, maskrosbarn, vuxet barn, missbruk, föräldrar med missbruk, växa upp med missbruk. Vi lyssnade på flera podcastavsnitt för att se om de passade detta forskningsområde och sållade bort de som inte gjorde det.

Till en början hade vi funderingar om att kunna göra jämförelser utifrån ett genusperspektiv och letade då efter både kvinnor och män, men då vi behövde begränsa oss så valde vi bort detta perspektiv. Men den jämna fördelningen mellan könen valde vi ändå att ha kvar för att även om vi inte specifikt går in och jämför utifrån ett genusperspektiv anser vi att det ger en bredd och variation.

3.5 Urval

Vi valde podcastavsnitt där vuxna barn till föräldrar med missbruk berättar om sin uppväxt och sina erfarenheter. Vi använde oss av ett målinriktat urval då vi valde ut det underlag som passat bäst för vår studie. Med målinriktat urval menas att man framför allt väljer ut empiri som har en stark koppling till ämnet och de forskningsfrågor de valt att forska om (Bryman, 2011). Vi använde oss även i en viss utsträckning av ett bekvämlighetsurval, då vi kunde välja

data utifrån de olika podcastavsnitt som fanns tillgängliga för oss. Genom att välja ut podcastavsnitt som hade gemensamma teman kunde vi även lättare analysera och jämföra innehållet. För att få mer variation och bredd på empirin valde vi två kvinnor och två män.

Urvalet i podcastavsnitten är fyra personer som berättar om sina livserfarenheter och om sin uppväxt i en familj med missbruksproblematik. Tre av dessa fyra har använt sina namn i intervjun, men en fjärde, "Felicia", valde att vara anonym. För att skydda de tre personerna vars riktiga namn presenteras i podcasten har vi valt att ge dem alternativa namn i studien. Detta då ämnet som berörs i studien kan uppfattas som känsligt. Det fanns fler podcastavsnitt att tillgå som hade kunnat passat studien, men vi valde att avgränsa vid fyra stycken som var relevanta för vårt forskningsområde eftersom de hade en tydlig livsberättelse om sin barndom och dess påverkan. Vi ville även inte att studien skulle bli för omfattande, utan anpassade vår empiri till studiens storlek.

Vi har valt att se på vårt material som livsberättelser, då livsberättelser enligt Johansson (2005) kan användas för att undersöka människors syn på livet genom olika aspekter, teman och perspektiv, vilket är just det vi har som syfte att göra.

3.6 Bearbetning av det empiriska materialet

Efter vår datainsamling hade vi mycket empiri att bearbeta. Vi valde att endast transkribera de delar av podcastavsnitten som skulle komma att användas som empiri, men lyssnade på avsnitten flera gånger för att få en klar bild och kunna inkludera allt av relevans. Då vi använt oss av en narrativ metod kategoriserade vi vår empiri utefter olika teman som berättelserna inkluderade och hade gemensamt. Att fokusera på teman i en livsberättelse menar Johansson (2009) är ett sätt att läsa och kategorisera en livsberättelse. Detta menar hon att man gör genom att hitta och följa teman från början till slut, dessa teman kan urskiljas genom hur mycket utrymme det tar i berättelsen (ibid.). Vissa teman fick sällas bort efterhand då vi behövde avgränsa vår studie och inte ville göra den alltför "spretig".

Då vi delar in berättarnas berättelse i olika teman och alltså inte lägger den i den kronologiska ordningen som den berättades, samt sammanfattar, tolkar och analyserar det som berättas, så berättar vi inte deras berättelser precis som de gjorde. Enligt Johansson (2009) skiljer sig den berättelse som informanten presenterar till forskaren från den text som sedan presenteras av forskaren. Detta då forskaren skapar denna text utifrån en specifik läsning och tolkning och formar den utifrån olika retoriska verktyg. Hon menar alltså att det är forskaren som skapar

den slutliga livsberättelsetexten (ibid.). Under bearbetningen av vårt empiriska material fick vi ofta återbesöka podcastavsnitten. Detta därför att vi ville säkerställa att vi var säkra på att vi förstått vad intervjupersonerna menade och för att inhämta information som vi missat. Vi har alltså rört och fram och tillbaka mellan del och helheten i genomförandet av vår analys, i enlighet med den tolkningstradition som förespråkas inom hermeneutiken (Bryman, 2011).

3.7 Metodens tillförlitlighet

Trovärdighet betyder att man säkerställer att undersökningen genomförs efter de regler man har att förhålla sig till (Bryman, 2011). Trovärdighet betyder även att man som forskare ska förvissa sig om att man förstått vad forskningsdeltagande menar, exempelvis genom att stämna av om man har fått rätt uppfattning av svaret. Då vår empiri är baserad på podcastavsnitt, och utgörs av en form av dokumentanalys, har det inte gått att stämna av med de individer som medverkat. Vi har därför noga lyssnat på avsnitten och kategoriserat det innehåll vi använt oss av. Vi har sedan utifrån dessa kategorier jämfört berättarnas berättelser och analyserat likheter och olikheter.

Överförbarhet handlar om huruvida det är möjligt att överföra resultatet av undersökningen till andra sammanhang (Bryman, 2011). Johansson (2009) skriver om skillnaden mellan ”life history” och ”life story”. Livsberättelser är en ”life story”, där fokus inte ligger på vad som faktiskt hände utan på de narrativa medlen som används av berättaren. Resultatet är alltså inte en absolut ”historisk” sanning utan en relativ ”narrativ” sanning. Detta då minnet, som en livsberättelse baseras på, inte innehåller fakta utan utgörs av *en social och kulturell praktik*. Dock menar Johansson (2009) att forskaren inte bör fokusera för mycket på narrativiteten utan även ha i åtanke att respondenten har som syfte att berätta om sitt liv som det ”är”. Livsberättelsen är inte bara en berättelse, den är också levd erfarenhet – och bör därför bli behandlad så.

Då vi studerar en specifik kontext kan det vara svårt att överföra resultatet till andra sammanhang, särskilt då vår studie inte ger ett definitivt svar utan innebär en tolkning av fyra personers erfarenheter och uppväxter. Beroende på hur man väljer att se på empirin och vilket material man väljer att använda skulle man dock kunna arbeta med empirin på ett annat sätt, med andra forskningsfrågor.

Pålitlighet betyder att det i undersökningen ska finnas en transparent och tydlig skildring av undersökningens process (Bryman 2011). Vi har noggrant beskrivit studiens faser och lyft fram varför vi valt de tillvägagångssätt vi använt oss av.

Möjlighet att styrka och konfirmera innebär att forskaren ska ha en medvetenhet om att det inte går att finna en objektiv sanning inom kvalitativ forskning (ibid.). Forskaren ska dock säkerställa att de inte låter personliga åsikter påverka forskningen eller det resultat den leder till. För att följa detta har vi tänkt på att förhålla oss så objektiva vi kunnat, kategoriserat och noga analyserat vår empiri. Vi har även ett flertal gånger lyssnat på podcastavsnitten för att säkerställa att vi förstått vad berättarna menade, samtidigt som vi vet med oss att vi inte letar efter ett absolut svar, utan vill se på individernas livshistorier på ett analytiskt sätt.

3.8 Etiska överväganden

Innan forskning, särskilt sådan som genomförs med hjälp av människor, kan utföras är det av vikt att ta ställning till huruvida forskningen är etiskt försvarbar. Vetenskapsrådet (2002) har fyra etiska principer man bör förhålla sig till innan man påbörjar sådan forskning för att säkerställa att de som medverkar i forskningen inte tar skada. De fyra etiska principerna kallas för informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Trots att vår studie genomförs med hjälp av redan skrivna dokument som finns publicerade för allmänheten har vi tagit ställning till de fyra olika kraven (ibid.).

Informationskravet betyder att de människor som deltar i studien har rätt att bli informerade om syftet med studien, om att det är frivilligt att delta samt om att de är anonyma (Vetenskapsrådet 2002). Samtyckeskravet betyder att de som deltar i studien ska ha samtyckt till att delta, samt att de är informerade om att det är frivilligt att delta i samtliga moment (ibid.). Konfidentialitetskravet betyder att de som deltar i studien har rätt att få sina personuppgifter skyddade med konfidentialitet, och att de i studien är anonyma eller avidentifierade (ibid.). Vi kunde ej hitta någon information på podcasternas hemsidor där det framgår att materialet är skyddat och ej får användas eller refereras till, men då tanken med podcastavsnitten troligen inte varit att det skulle komma att användas i forskningsssammanhang, och med ämnets känsliga natur i åtanke, har vi därför valt att avidentifiera berättarna genom att ge dem alternativa namn.

Nyttjandekravet betyder att det material som samlas in under studien endast får användas till studien de deltagande i fråga har gett samtycke till att medverka i (ibid.). Informationen får

således inte användas till andra ändamål. Vi har under studiens gång lyssnat på och transkriberat delar av podcastavsnitten. Denna information kommer inte att delas, utan används endast i studien. Dock är materialet vi utgått från lättillgängligt på internet, och vi har ingen information som inte finns att tillgå på internet.

4 Teoretiska perspektiv

4.1 Narrativ teori och analys

Vi har valt att använda oss av narrativ teori för att analysera berättarnas livsberättelser. Anna Johansson (2005) menar att vi konstruerar vår världsbild och vår identitet genom våra berättelser och den narrativa forskaren kodar dessa berättelser utifrån bland annat *teman*, *händelsesekvenser*, *intriger*, *konflikter* och *vändpunkter*. Fokus läggs också på hur personerna berättar sin livsberättelse, i vilken ordning den berättas, hur jaget och aktörerna tolkas samt vilka narrativa verktyg som används (ibid.).

Vi har valt att dela upp materialet i olika gemensamma teman och använder oss därför av en analysmodell som Johansson (2005) kallar för del-innehåll, som har som syfte att fokusera på att definiera olika kategorier, alltså teman, och sedan kategorisera materialet utifrån dessa teman. Vi har också använt oss av utvalda narrativa förhållningssätt och begrepp för att analysera hur berättarna berättar sina livsberättelser och dessa beskrivs nedan.

4.2 Narrativa verktyg och förhållningssätt

4.2.1 Förhållningssätt

Johansson (2005) nämner två förhållningssätt som kan beskriva en berättelse. Det första är *temporalitet* som hon beskriver som en enhetlig sekvens av händelser där den avslutande händelsen kopplas till den initiala. I detta förhållningssätt hörs också *kausalitet* som går ut på att händelser i det förflutna förorsakar händelser i nuet och att dessa händelser ska vara kopplade till varandra med en inledande situation och en avslutande situation (ibid.). Vi kommer titta på hur denna sekvens följs av våra berättarjag, men det kommer inte vara vårt fokus utan det kommer teman vara. Johansson (2005) menar att en kronologisk tidsföljd inte alltid behöver vara nödvändigt för att en berättelse ska kunna vara en berättelse.

Det andra förhållningssättet är *koherens* som Johansson (2005) menar kräver att en berättelsens olika delar behöver ha ett sammanhang. Detta sammanhang kan antingen vara genom en *lokal* nivå där yttranden binds samman med varandra genom temporala, kausala och grammatiska relationer, en *global* nivå där berättelsen har ett övergripande syfte eller poäng som yttrandena exemplifierar eller rör sig mot, samt en *tematisk* nivå där värderingar eller generella kulturella teman uttrycks med hjälp av yttrandena (ibid.).

4.2.2 Narrativa verktyg

Nedan kommer flera narrativa begrepp att beskrivas som kommer vara till hjälp att beskriva och analysera hur våra berättarjag berättar sina berättelser.

En *intrig* beskriver Johansson som ett slags sammanhang till berättelsen, en sorts referensram som organiserar och ger innebörd till berättelsens olika delar. Just inom en livsberättelse menar hon att intrigen är en sorts illusion av att ett liv är en sorts sammanhängande enhet.

Johansson (2005) förklarar att huvudkaraktären, alltså berättarjagen i detta fall, kallas för *protagonist* (vi har dock valt att i vår resultat- och analysdel använda begreppet berättarjag). En annan aktör som motarbetar protagonisten och på så sätt är "boven" kallas för *antagonist*. Berättelsen behöver också organiseras runt en *konflikt* menar hon, denna konflikt är något som aktörerna engagerar sig i och kan vara mot till exempel sociala villkor, med varandra eller en inre konflikt (ibid.). Berättarjagens konflikt kommer troligen vara föräldrarnas missbruk och den problematik som tillkommer vilket, då kommer göra den missbrukande föräldern till berättelsens antagonist.

Setting är ett begrepp som Johansson (2005) beskriver som den miljö där *konflikten* utspelas. En berättares *setting* inkluderar karaktärerna som kallas *aktörer*, vilket rum, stad eller land som aktörerna befinner sig i som kallas *berättarrum*, tidsperioden eller tiden på dygnet som kallas *berättartid* samt *objekt* som är viktiga för berättelsen (ibid.).

Tre begrepp som kan användas för att beskriva hur berättarjagen berättar sina livsberättelser är *kronologiska sekvenser*, *deskriptiva sekvenser* och *narrativer* (Johansson 2005).

Kronologiska sekvenser skildrar livet i tidsordning. Alltså är detta en framställning av berättarjagets kronologiska liv. *Deskriptiva sekvenser* har dock inget tidsperspektiv utan används istället för att beskriva ett idealtillstånd och kan sammanfatta långa tidsperioder såsom "barndomen". *Narrativer* är en tydlig berättelse inom livsberättelsen med en början och

ett slut som har en tydlig avsikt att förmedla någonting, detta kan också kallas för ett *performance* (ibid.).

Extern och *intern värdering* kan också användas. *Extern värdering* menar Johansson (2005) går ut på att gå utanför berättelsen för att kommentera den och berätta vad poängen är istället för att lämna värderingen av händelsen till lyssnaren. *Intern värdering* är mer ett sätt att beskriva och värdera händelsen inuti berättelsen genom att till exempel citera sig själv, eller genom *konstruerad dialog* lägga ord i andra karaktärers mun genom citat som kan vara påhittade men som ändå beskriver poängen (ibid.). *Konstruerad dialog* vill Johansson (2005) att man inte ska blanda ihop med *direkt anföring* som är ett antagande att berättaren direkt citerar ett faktiskt samtal som hen deltagit i.

Vändpunkt är ett begrepp som Johansson (2005) beskriver som en avgörande händelse som utlöser en livsomvändning, det går alltså att konkret titta på livet innan och efter vändpunkten då en tydlig förändring sker. Här kan man också tydliggöra vad som ledde till vändpunkten (ibid.). Just detta begrepp är mycket relevant för vår studie för att se hur berättarjagen lyckades komma ur sin *konflikt* och komma fram till ett bättre liv.

5 Resultat och analys

I detta avsnitt analyseras berättarjagens berättelser utifrån narrativ metod och teori (Johansson 2005). Berättelserna är strukturerade i olika teman som vi återfann i alla berättarjagens berättelser. Analysen inleds med en presentation av tidiga minnen av utsatthet som beskrivs av berättarjagen. Hur den centrala konflikten i deras barndomsbeskrivningar – att växa upp med missbrukande föräldrar – skildras och hur den missbrukande föräldern beskrivs undersöks här efter genom gemensamma teman som syns i livsberättelserna. Berättarjagens upplevelser av sig själva och sin omgivning som barn undersöks också, varpå slutsatser om vad vi kan lära oss från dessa berättelser diskuteras.

Innan de börjar sina livsberättelser gör de en kort presentation av sig själva, där samtliga benämner sig som antingen maskrosbarn, vuxet barn eller missbrukare.

Alla berättarjag är alltså vuxna barn till föräldrar med missbruk, varav två av dem utvecklade ett eget missbruk väldigt tidigt. De två andra berättarjagen höll sig ifrån droger och alkohol eftersom de såg hur de påverkade sina föräldrar och sin uppväxt negativt.

Alla berättarjag beskriver dock en problematisk bild av relationer i sitt vuxna liv som påverkats av sin uppväxt som medberoende. Simona och Felicia berättar om relationer där de låtit sig utnyttjas då de lärt sig att prioritera andras känslor och viljor över sina egna. Isak berättar att han "avverkade tjejer" och att han utnyttjade sitt utseende och sätt, och Alex berättar om att han har "mamma issues" och om sin kamp mellan att söka bekräftelse samtidigt som han konstant ifrågasätter bekräftelsen han får.

5.2 Inledande första minnen

Denna del syftar till att beskriva den kronologiska inledningen på berättarjagens berättelser. En sorts *introduktion* till *intrigen* som innehåller händelser och situationer som utvecklar berättelsen.

Med undantag av en kort presentation av sig själv inleder tre av de fyra berättarjagen sin livsberättelse i någorlunda *kronologiska sekvenser* (Johansson 2005) och börjar med att beskriva sina första år, där föräldrarnas missbruk presenteras som den huvudsakliga narrativa *konflikten* (ibid.). Föräldern blir snabbt det som Johansson (2005) förklarar som berättarjagets *antagonist*. Simona börjar dock sin berättelse genom att först skildra hur hennes medberoende har påverkat hennes liv idag. Detta ämne tas upp som ett eget tema längre ner, men Simona går sedan tillbaka till början av sin livsberättelse för att skildra sin barndom och sina föräldrar, precis som de andra berättarjagen.

Isaks livsberättelse är den berättelsen som mest följer *kronologiska sekvenser*. Han skildrar sitt liv i tidsordning och börjar sin livsberättelse med att beskriva sina första år. Han berättar att han föddes i Polen under en depressionstid där han menar att det var vanligt att dricka mycket alkohol. Hans mamma och biologiska pappa drack mycket tillsammans och Isak uppger att han har fragment av minnen från den tiden. Han skildrar sitt första minne såhär: "Mitt första minne det är ju att jag... jag befinner mig i en husvagn mitt i natten och leker med en ficklampa medan dom dricker." Isak tror att han i detta minne var ungefär tre eller fyra år. I detta minne förklarar han sin setting utförligt genom att beskriva *berättarrummet*, alltså husvagnen, samt *berättartiden*, tiden på dygnet, ett viktigt *objekt*, ficklampan som han lekte med och vad *aktörerna* gjorde, alltså hans föräldrar, som kan ses som Isaks *antagonister* (Johansson 2005).

Den kronologiska ordningen fortsätter och Isak berättar om hur han flyttade till Kungsgården i Gävle vid fyra års ålder efter att hans mamma lämnade hans pappa och gifte om sig. Den nya mannen var bonde och Isak beskriver honom som våldsam. Relationen blev kortvarig. Efter att ha bott med Isaks moster ett tag flyttade de till Sättra, där Isak beskriver sin första kontakt med sin mammas alkoholmissbruk. Han berättar att hans mamma träffade många karlar, samt att han behövde bädda ner sin mamma sena nätter när han var runt sex till sju år gammal.

Alex berättelse berättas också, precis som Isaks, i någorlunda kronologiska sekvenser. Här finns också en tydlig *setting* med olika *aktörer*. Han berättar att han kom till Sverige från Colombia vid ungefär ett års ålder då han blev adopterad. Han hade en två år äldre storasyster. Han beskriver sin pappa som nykterist, som han aldrig har sett berusad. Hans mamma, som i berättelsen är hans antagonist, beskriver han som alkoholist så länge han kan minnas. Hans berättarrum utgörs av ett villaområde utanför centrum i Eskilstuna. Han berättar vidare att han tidigt kände att han inte hade samma kontakt med sin mamma som hans syster hade.

Alex skildrar hur hans mamma var uppe och tassade på nätterna. Han hörde hur det smäll i luckor. Alex kunde vid denna tid se att hans mamma mådde dåligt, och då var han bara fem eller sex år. Han minns också hur hans pappa exempelvis sa till mamman att hon inte kunde sitta uppe på nätterna, vilket ofta resulterade i att hans mamma blev sur och arg. Alex beskriver hur han vid dessa tillfällen blev rädd.

Pappa kunde ju säga ifrån men han visade inte sin ilska på det viset, han är väldigt kontrollerad i det här, liksom kunde behärska sig. Så han känner jag mig trygg med när han säger ifrån. Men morsan kunde bli vansinnig liksom och... skyllde ifrån sig på något vis liksom. Bara "ni ska alltid klaga på mig" och... "jag som städar och jag gör det här" och... liksom då blir det som att hon ser det som att vi ser ner på henne. För jag ställde ju mig bakom pappa när han sa ifrån.

Alex pappa är alltså här, i alla fall i början av Alex livsberättelse, inte en *antagonist* utan beskrivs mer som en hjälte som Alex kunde hitta trygghet hos. I citatet skildras också en *konstruerad dialog* (Johansson 2005), som är en sorts *intern värdering* där Alex lägger ord i sin mammas mun för att beskriva hennes inställning.

Även om Simona inte börjar sin livsberättelse enligt *kronologiska sekvenser* återfinns ändå någon sorts kronologisk ordning en bit in i berättelsen. Efter att ha diskuterat hur hennes medberoende påverkar henne idag med jämfört med under hennes barndom börjar hon sin

livsberättelse med att skildra sin barndom och sina föräldrar de första åren innan hon kom i kontakt med sin mammas missbruk. Hon förklarar att hennes föräldrar skilde sig när hon var tio år, och beskriver hur det var innan de skildes. Simonas *berättarrum* är i början i Onsala utanför Kungsbacka, men hon förklarade livet som tumult. Hennes pappa var aldrig sig lik efter att hans bästa kompis hängt sig, och Simona började märka av att det inte var så bra. Hon berättar att hon aldrig upplevt att föräldrarna bråkade men har inte heller något minne av att de suttit ner som en familj för att till exempel äta middag.

Hon flyttade sedan till Kungsbacka. Simona minns inte varför, men hon minns en slags känsla att det kommer bli bättre efter flytten, att föräldrarna på något sätt försökte lappa ihop något som var trasigt. Simona berättar dock att hon inte visste vad det var som var trasigt, för att hennes pappa dolde saker.

Första berättelsen om Simonas mammas missbruk utspelar sig två veckor efter flytten. Hennes pappa hittar då hennes mamma medvetlös på hallgolvet, efter att barnen försökt väcka henne. Simona återger denna berättelse så här, utifrån hur hon har fått den återberättad för sig:

Då hade han [pappa] lovat sig själv där och då att eh... "men jag... ska aldrig nånsin utsätta mina barn för det här igen", för det måste ju vara något av det mest traumatiska man kan uppleva [...] Hon [mamma] har aldrig klarat av att egentligen sköta någonting, vilket också min pappa räddade upp väldigt bra och eh... efter det här så... fick mamma flytta... försvann ut ur våra liv ganska mycket till... till och från.

Liksom i Alex narrativ är det i början av Simonas livsberättelse bara hennes mamma som beskrivs som hennes *antagonist*. Precis som Alex berättelse framstår pappan också som en hjälte som försöker skydda Simona. Även Simona använder sig av en *konstruerad dialog* (ibid.) för att beskriva sin pappas tankesätt. Denna händelse skulle också kunna ses som något Johansson (2005) beskriver som en *vändpunkt*, en kris som fick hennes pappa att inse att en förändring behövde göras.

Felicias berättelse har ingen inledande berättelse utan börjar direkt med en beskrivning av sin konflikt och antagonist och tas alltså inte upp i denna del.

Isak och Alex berättelser beskriver ett gemensamt tema som skildrar missbruket som en konflikt redan under sina första år, varav Simona beskriver sig själv som äldre i den inledande förklaringen av sin mammas missbruk. Simona och Alex delar dock ett tema som inte Isak delar, vilket är en förälder som är nykter och alltså inte en antagonist utan mer en hjälte som

de kan söka trygghet hos. Ett gemensamt tema som kan urskiljas i allas inledande berättelser - även om två av dem haft en trygghet i en förälder - är en beskrivning av ett tumult och kaotisk setting redan från början.

5.3 Beskrivning av konflikt och antagonist

Denna del kommer att beskriva berättarjagens bild av sin huvudsakliga *konflikt*, alltså föräldrarnas/föräldrarnas missbruk, samt hur föräldern framträder som *aktör* och *antagonist*.

Efter att Simonas mamma flyttade så var hon hemlös, dock bodde hon aldrig på gatan vad Simona vet. Istället flyttade hon ungefär tio gånger under två år och bodde i bland annat i kollektiv med några män och på massor med konstiga ställen. Simona har inget minne av att hon träffade sin mamma så mycket under den perioden, mest kanske varannan helg. Vid ett tillfälle fick Simona höra att hennes mamma skulle hamna i fängelse för grov rattfylla, dock fick hon bara fotboja och samhällstjänst. Simona berättar också om anmälningar från skolan om att hennes mamma kommit full till föräldrareträffar och att Simonas lillebror haft bristande hygien vid vistelsen hos mamma.

Till skillnad från de andra berättelserna inleder inte Felicia med en bild av sin tidiga barndom innan hon kom i kontakt med sina föräldrars missbruk, hon skildrar inte heller ett tydligt *setting*, men ger en tydlig presentation av sina *antagonister*, alltså båda hennes föräldrar och deras missbruk. Hennes pappa var periodare. Han jobbade som lastbilschaufför och kunde inte vara påverkad på jobbet. Hennes mamma var hemma och drack hela dagarna. Hon börjar sedan berätta om två andra *aktörer*, sina två storasyster, och sitt ansvarstagande över sin utvecklingsstörda storsyster som kommer presenteras i ett eget tema längre ner i detta avsnitt, men fortsätter sedan att beskriva sina föräldrar. När hennes pappa var hemma så berättar Felicia att det ofta var fest och Felicia fick då antingen gå och hämta öl eller vin eller hålla sig borta. Pappan beskrivs som våldsam, både mot henne och hennes utvecklingsstörda syster. Om han var våldsam mot hennes mamma var det inget hon såg, men hon skulle kunna misstänka att han var det.

Isak berättar att efter flytten till Sätra så drack hans mamma väldigt ofta, och hon hade aldrig något riktigt jobb utan var påverkad dagligen. Hon skiftade också mellan två karlar berättar han. Isak skildrar ett *narrativ* som kan förklaras som en berättelse inom en livsberättelse (Johansson 2005):

En vacker dag så tog hon [mamma] mig med till en fest... eh... tror det var i huset bredvid eller... i en lägenhet där. Och... där befann sig en karl... som... satt i en soffa. Jag kommer ihåg liksom att jag hejade på honom, jag fick gå fram och heja på honom. Ehm... och ett par veckor senare så var ju han i lägenheten helt plötsligt.

Här skildras, precis som innan, en tydligt *setting* med *berättarrum* och *objekt* (Johansson 2005). Isak fortsätter att förklara att en ny man i lägenheten kändes normalt redan då, han hade inte riktigt några åsikter kring det, mer än acceptans och en tanke om att "okej det är väl så här det är". Enligt Isak ville hans mamma att han skulle ha en fadersgestalt och sa då till Isak att denna man, vars namn var Kjell, är hans riktiga pappa, och Isak litade på henne. Det visar sig dock senare i Isaks berättelse att Kjell inte alls var hans riktiga pappa. Isak såg ändå Kjell som en pappa då han var den enda pappan han kommer ihåg, även fast Kjell inte varit en fadersgestalt utan mest supit menar han.

Kjell drack alltså också och blev snabbt till en andra *antagonist* (Johansson 2005) i Isaks livsberättelse. Vid ett tillfälle så ställde han sig på knä ute på gatan och frågade Alex om det var okej om pappa dricker. Alex förklarar att han visste ju att det var fel för han visste vad som hände när de drack, de bråkade väldigt mycket då. Men han kände att det var en så svår fråga så han sa att det var okej. Alex tror att detta då blev en *vändpunkt* för dem, en fri passage för alkohol och missbruket eskalerade väldigt mycket. Isak förklarar att hans mammas syster och bror också bodde i Gävle och bror drack också mycket. Han kunde börja det hela genom att komma med flaska sprit, så precis som Felicias föräldrar, så pågick flera fester. Enligt Isak slutade de inte att dricka, de drack liksom inte bara på en helg eller kväll, utan de kunde fortsätta i två veckor.

Mycket senare i sin livsberättelse, där Isak skildrar sin livsberättelses *kausaltitet* (Johansson 2005), alltså hur hans förflutna påverkat honom i nuet, beskriver han minnen från när han var yngre. När hans föräldrar var ute och drack låg han i sängen med adrenalinet pumpande och bara väntade på att en taxidörr skulle slås igen utanför. Han beskriver en känsla av panik då de kom upp för trappen. De brukade hänga på handtaget, slänga upp dörren, tjafsa högt och ramla in i hans rum för att kolla om han var vaken. Även här nämner han hur de hänger på handtaget.

Även Alex skildrar en mamma som i majoriteten av hans minnen var full och nätter som var jobbiga. Han beskriver minnen av vinglas på bordet och hans mamma sovandes på soffan en vardag. Men till skillnad från Isaks mamma hade Alex mamma ett jobb på sjukhus som hon

klarade utan problem, vilket Alex inte förstår hur. Alex misstänker att hans mamma släppte sin stress och frustrationer när hon kom hem. Han funderar också på om missbruket berodde på att hans mamma kanske inte levde det liv hon planerat, då de aldrig hade pratat om drömmar eller mål. Alex kunde ibland känna att han inte kände henne, precis som att det var en mur emellan dem. Han berättar om intima och mysiga stunder som skedde ibland, men då fanns alltid rädslan där för han visste att det kunde smälla när som helst då hans mamma kunde vara aggressiv när hon var full och ge Alex stryk.

Alex såg och kände hur hans mamma prioriterade alkoholen över sin familj. Han brukade be henne flera gånger att lägga av och hotade med att flytta därifrån redan vid tretton års ålder. Vid ett tillfälle tog hans mamma tag i sitt drickande och var då nykter i en månad när Alex var fjorton år. Detta efter att hela familjen hade haft ett stort tjafs. Hans mamma var då nykter i en månad och tränade jätteintensivt, vilket Alex nu tittar tillbaka på som en flykt. Hon fick ingen riktig hjälp som Alex hade önskat att hon fått. Hon sa att hon vänt sig till ett ställe som heter Vägen i Eskilstuna men detta tvivlar Alex på. Hans mamma återföll efter ett tag och han beskriver det då som en slangbella. Hon var snabbt tillbaka på samma plats, nästan värre än det var innan.

Även Isaks föräldrar hade perioder där de inte drack. Isak menar att de då började inse att de var föräldrar och skulle då helt plötsligt ta ifrån Isak sitt ansvar och skulle istället ta sitt föräldraansvar. Så de han gjort självständigt i perioder där de var påverkade var fel i perioder där de var nyktra. Alex berättar till exempel att han var väldigt självgående och var ute sent på kvällen och kom hem mitt i natten, detta eftersom han inte ville vara hemma när de var påverkade. När föräldrarna var nyktra så kunde de gå i taket om han kom hem sent och ge honom utgångsförbud.

Här kan alltså flera gemensamma teman skildras. Ett gemensamt centralt tema i allas berättelser är presentationen av sina missbrukande föräldrar som antagonister, alltså en vuxen som inte kan utöva omsorg över sina barn utan istället förstör för dem. Oförutsägbarhet och snabba vändningar är också gemensamt i flera berättelser. Simonas mamma beskrivs som väldigt oförutsägbar, hon flyttade väldigt många gånger, hon blev arresterad för rattfylleri ena stunden och anmäld av skolan för att ha kommit full till föräldrträffar ena stunden. Isak fick ena stunden veta att en främmande man är hans pappa och sen ena stunden fick han veta att han inte alls var det. Även Alex förklarar sin mamma som oförutsägbar då de ibland hade mysiga stunder men han visste inte när det skulle smälla till. Samtidigt kan förutsägbarhet

också skildras i berättelserna där våld och fylleri beskrivs i Isaks och Felicias berättelser som något som alltid funnits där och som nästan blivit rutin.

5.4 Konfliktens konsekvenser

5.4.1 Föräldrars förnekande

Gemensamt i alla skildringar av sina föräldrars missbruk är föräldrarnas förnekande av sitt missbruk.

Isak beskriver sin mamma mer som en kompis och inte en mamma. Hon försökte inte dölja sitt missbruk utan försökte istället skoja till det. Han använder en *konstruerad dialog* (Johansson 2005) genom att förklara att hon till exempel kunde säga "Haha kommer du ihåg den gången när jag..." Han menar att hon hade en annan syn på missbruket än vad han hade. Både hans mamma och hans pappa ursäktade alltid sitt missbruk, till exempel genom att säga att de inte dricker mer än någon annan, utan som "vanliga" människor. De försökte inte heller sluta berättar Isak.

Simona upplevde vid några tillfällen att hennes mamma hade insikt i sitt missbruk. Hon fick en till dotter och fick då flytta till ett behandlingshem för kvinnor och barn och kunde då säga att hon visste att det inte varit så bra och lovade att de kommer bli bättre. Men när Simona tittar tillbaka misstänker hon att hennes mamma aldrig haft någon riktig insikt utan att hon bara gjorde behandlingen för att hon var tvungen till det för att behålla sitt nyfödda barn.

Hon har ju aldrig kapitulerat riktigt inför oss. Hon har ju gått i massor av olika behandlingar, hon har bott på behandlingshem i flera omgångar, hon har gått på antabusbehandling [...] hon har gått på leverprover, hon har gått på urinprover, hon har gått på blodprover. Hon har liksom fått eh... så extremt många chanser på något sätt att komma till insikt och hon har förlorat så himla mycket, men jag tror aldrig att hon har haft verktygen till att verkligen komma till insikt och i alla fall inte vetat hur man gör sen så jag... jag tror att hon... på ett sätt... är... medveten innerst inne såklart, alltså det måste hon vara, jag har så svårt att se någonting annat men [...] hon fortsätter ju att fly genom att missbruka så hon behöver aldrig ta i tag med dem där känslorna liksom.

Simona fortsätter att förklara att hennes mamma för stunden kunde känna att hon skulle ta tag i sitt missbruk när Simona var yngre, och att familjen flera gånger påpekat att hennes mamma hade ett problem. Simona använder sig igen av en *konstruerad dialog* (Johansson 2005) när

hon berättar; “Men sen så blir klockan två och så tar hon en öl. [...] ‘Men det är ju bara en öl, jag ligger i alla fall inte och spyr på golvet’ eller ‘jag sitter i alla fall inte på parkbänken’.” Simona förklarar känslan under hennes mammas bekännande och tillbakagångar som konstant hopp och förtvivlan.

Felicias föräldrars förnekande skildrar sig i en berättelse där Felicia varit i kontakt med kurator kring sin problematik med sin hemsituation och sin egen psykiska ohälsa och där kuratorn sedan har ett möte med föräldrarna utan Felicia, här använder hon, likt de andra berättarjagen, sig av *konstruerad dialog* för att skapa en poäng:

När jag kommer hem där den dan så får jag liksom höra att ‘aa men dom säger att du skär dig och att vi är alkoholister och att du har sagt det’ och lite såhär att ‘men det är ju inte sant’. Så även fast liksom skolan har gått in och sagt att ‘men hon gör det här’ så var dom helt hundra på att jag inte gjorde det liksom, vilket är... säkert var förnekelse.

Isaks mammas förnekande skildras i ett tidigare illustrerat citat där hon, anklagas för att ha ett problem och kommer med något sorts rättfärdigande genom att säga att hon i alla fall är den som städar.

Ett gemensamt tema i alla berättelser är alltså att föräldern på något sätt förnekar sitt missbruk och den problematik som denna vållar barnet, och därför motstrider berättarjagets upplevelse av verkligheten.

5.4.2 Tidigt ansvarstagande

I alla livsberättelser, förutom i Alex, är ansvarstagande – antingen för ett syskon, sig själv eller sin förälder – ett stort tema och en central *konflikt*. Denna del är uppdelat i fysiskt ansvarstagande samt socialt och känslomässigt ansvarstagande.

5.4.2.1 Fysiskt ansvarstagande

I början av sin livsberättelse nämner Isak att han behövde bädda ner sin mamma sena nätter redan vid sex, sju års ålder. Han berättar också att han fick ta mycket ansvar för sig själv då hans föräldrar inte klarade av att sköta vissa ansvarsområden när de var fulla, till exempel att laga mat. Som exempel nämner han att han gjorde mackor med ketchup eller grillkrydda på eller en termos med te. Han gick också ut mycket på egen hand, till exempel för att gå och fiska eller bygga koja. Detta för att han inte ville vara hemma.

Det som skiljer Felicia och Simonas livsberättelser från Isaks är att det är fler *aktörer* inblandade i deras *setting*. Här finns också syskon som de var tvungna att ta hand om och ta ansvar för.

Felicia nämner, precis som Isak, sitt ansvarstagande nästan i början av sin livsberättelse. Felicia berättar att hon har två storsystrar, varav en gravt utvecklingsstörd, som behöver hjälp med allt. Felicia började ta hand om henne och hennes mamma väldigt tidigt. Hon började bland annat laga lätta maträtter, till exempel korv, köttbullar, makaroner. Hon såg också till att hennes storsyster fick sina mediciner, kom iväg till skolan och hjälpte henne på toaletten. När hon sedan kom hem från skolan behövde hon checka av hur det var hemma och hur hennes mamma mådde. Hon förklarar att det var väldigt viktigt för henne att alla skulle ha det bra. Hennes mamma behövde hon framförallt trösta mycket, då hon ofta grät och tyckte synd om sig själv när hon var full, samt plåstrade om henne när hon hade ramlat.

Simona berättar att hon är äldst av tre barn och att hon kände att hennes lillebror var mycket svagare än henne, då hon hade tre års försprång. Likt Felicia fick Simona också laga mat till sin lillebror, såg till att han har rena kläder och kom till skolan på morgonen. Hon förklarar ögonblicket hon fick reda på att hon skulle få en lillasyster så här:

Dagen som jag fick veta att min lillasyster skulle komma till världen... en av dem värsta dagarna i mitt liv. För jag visste ju att mamma inte ens kunde ta hand om sig själv eller om oss och på nåt sätt så [...] jag tog ju på mig det där känslomässiga ansvaret och har ju varit som en förälder till min lillasyster under hela hennes uppväxt i den mån jag har klarat av att vara det. När jag själv var barn liksom.

Hon menar dock att hon aldrig tänkte på detta ansvar, utan såg det som det enda sättet att överleva eller ha ett värde. Den enda anledningen hon hade för att inte ge upp. Detta ansvarstagande över sina syskon menar hon alltså var som en drivkraft för om hon inte fanns för att ta hand om dem så skulle det inte finnas någon som gjorde det.

5.4.2.1.2 Socialt och känslomässigt ansvar

Berättarjagens ansvar involverade inte bara det fysiska, utan även sociala och känslomässiga, åtaganden.

Felicias berättar att hennes pappa sa till henne att hon behövde hålla reda på vad, när och hur mycket hennes mamma drack och sedan berättade det för honom. Felicia beskriver sig själv

som husets detektiv. Även Isak sattes i kläm mellan sina föräldrar. Här skildrar ännu ett *narrativ* med *konstruerad dialog* och tydligt *setting* med *aktörer*, *berättarrum* och *berättartid*:

Just en speciell syn, ett minne jag har... det är att... jag vakna upp i mitt rum och dom står och bråkar och... stereon är på högsta nivån... och de står och skriker åt varann. [...] Och jag tog ju på mig det, jag tog ju på mig att det var mitt uppdrag under väldigt tidig ålder att bryta deras bråk. Så jag förmedlade ju mellan dom för att dom inte skulle bråka. Och gick emellan och... sa ju det till Kjell då att 'nä mamma menar såhär'. Och så gick jag till mamma och sa 'nä men Kjell menar såhär' eller 'pappa menar såhär'. Och det hade ju fortsatt hela tiden så det var ju många sömnlösa nätter. Och sen skulle man ju var den här... roliga killen i skolan på morgonen efter och då [...] hade jag ju inte sovit under natten.

Isak berättar också att Kjell utnyttjade Isaks kärlek till sin mamma och vände den emot honom. Hans mamma brukade få Kjell utkastad från fester, och när det hände så gick Kjell till Isak och sa att då det var hans mamma så var det han som fick skämmas och behövde gå och leta efter henne. Isak beskriver vissa gånger han fått gå och leta efter sin mamma och hittat henne i en lägenhet, naken i en säng med fem karlar. Han fick alltså mellan sju till tio års ålder klä på sin mamma vilket han menar sätter sina spår och ger en skev bild av hur en mamma ska vara.

Det sociala och känslomässiga ansvarstagandet nämner Simona väldigt tidigt i sin livsberättelse. Hon beskriver hur hon velat skydda sin mamma från allt det onda som hennes mamma sagt skulle hända dem. Detta har hon försökt göra genom att ljuga i rättegångar för sin mammas fördel så hon kunde framställas som frisk och få behålla sina barn. Hon använder sig av *konstruerad dialog* för att berätta att hennes mamma då sagt att 'om du gör det här så kommer jag att skärpa mig', att det var hennes sista chans. Detta ångrar Simona nu väldigt mycket då hon säger att hon hade haft svårt att leva med sig själv om det hänt hennes syskon någonting. Simona menar dock att hon gjorde detta för att hon ville att hennes mamma skulle må bra och hoppades mycket att hon skulle bli fri från sin psykiska ohälsa och sitt beroende, Simona var beredd att göra allt för att det skulle hända en dag.

Just detta tema kommer upp igen i lite senare i Simonas livsberättelse och då beskriver hon det så här;

Istället för att berätta hur vi hade det... och göra så att min mamma blev ledsen eller mår dåligt... jag har ju många gånger känt att men vi barn är ju allt hon har ska jag ta det ifrån henne? Ska jag berätta hur vi har det och så får vi aldrig mer se henne? Vi visste ju aldrig vad som skulle hända. Men att jag hellre som barn levde i detta [...] det var ju på nåt sätt det som

var valet. Alltså hellre att jag straffades och fick uppleva den här oron och må sådär än att hon skulle bli ledsen eller lämnad ensam, för jag var väldigt rädd för just det, att hon skulle bli ensam liksom. Men jag har ju vid flera tillfällen... varit med om att hon har varit borta i... fem dygn... jag har inte vetat om hon har levt... jag har... varit vaken hela nätterna, jag har gått runt nere på stan och försökt leta efter henne och så. För jag trodde ju alltid att... hon skulle dö.

Alla berättarjag beskriver i sina livsberättelser ett stort ansvar i relation till föräldrarna, sig själva och sina syskon. Detta ansvarstagande är å ena sidan praktiskt/fysiskt och beskrivs som oförhandlingsbart och tvingande, detta då ingen annan skulle ta det ansvaret om inte de gjorde det. Å andra sidan beskrivs också ett sorts socialt och känslomässigt ansvar där berättarjagen försätts i relationella konflikter och måste parera, förmedla och hantera. Denna konflikt gjorde alltså att berättarjagen som barn inte fick vara barn utan fick istället ta ett vuxenansvar.

5.5 Skildring av jaget

I denna del beskrivs hur berättarjagen skildrar sitt jag under sin uppväxt i sina livsberättelser. Specifikt fokuseras deras mående, uppfattning och hantering av föräldrarnas missbruk.

Simona vill förtydliga att när hon var i sin *konflikt* hade hon inte tid att känna efter eller tänka på hur hon mådde, för att det var katastrof på katastrof. Exempel på katastrof är elen som stängdes av, för lite pengar så de måste försöka fixa pengar på något sätt, och en kompis till hennes mamma som gömde sig för polisen. Isak har liknande tankar kring sitt mående. Han menar att han inte kommer ihåg hur han mådde under den tiden, utan tror att han stängde av, stängde ner och gick in i något slags överlevnadstillstånd. Han hade någonstans accepterat att det var på detta vis hans värld och liv såg ut.

5.5.1 Drömmen om en lycklig familj

Simona beskriver hur hon fortsatte att hoppas på att hon skulle få den barndomen som hon önskade sig. Ibland trodde hon såg den kärleksfulla mamman titta fram, samtidigt vet hon inte nu om det verkligen var så, eller om hon bara höll fast vid sitt sista hopp. Dock så skyllde hon sina dåliga förhållanden på sig själv eftersom hon kände att hon valt att leva med sin mamma och därför så får hon betala priset.

Felicia skolkade mycket från skolan på grund utav mobbning och brukade då gå på promenader där hon låtsades att hon var en mamma, pappa och dotter och hade ett samtal. Felicia kan nu se att det var så hon önskade att det skulle vara. Precis som Simona drömde om en “normal” och lycklig familj.

Jag drömde väl mycket om en lycklig familj. Lite det här som man ser på TV. Dom bryr sig, dom gör saker tillsammans, de skrattar, de kramas när de är ledsna och sådär och det var väl lite den drömmen jag hade. Runt sex, sju så trodde ju jag att jag var adopterad så då kunde jag många gånger sitta... jag hade en liten såhär bok, skrivbok där jag satt och skrev ner namn på vuxna som jag önskade var min mamma och pappa. [...] Drömmen har väl alltid varit en hel familj egentligen.

Även i Alex livsberättelse finns en önskan om en “vanlig” och lycklig familj. När Alex var mellan tio och fjorton år kunde han vara väldigt avundsjuk på sina klasskompisar som skulle ha fredagsmys med sina familjer. Med hans pappa kunde det vara schysst menar han, men då var det alltid någon som fattades.

I alla livsberättelser förutom Isaks kan drömmen om en “vanlig” och en kärleksfull familj skildras. Isak nämner aldrig detta i sin berättelse, vilket kan ha att göra med att han såg allt som skedde runt omkring honom – alltså livet inom hans konflikt – som normalt då det var det enda han visste. Detta nämner han flera gånger i sin livsberättelse.

5.5.2 Utåtagerande beteende och självskador

Alex berättar att hans mamma kunde vara aggressiv när hon var full och då kunde Alex få stryk. Men detta skyllde han på sig själv för hans mamma sa alltid att han var jobbig och att det var något fel på honom. Detta tyckte han var normalt och trodde på vad hon sa, att han var sjuk i huvudet. Detta pågick från när han var runt sex sju år och upp i tonåren tills han började säga ifrån.

Och det var när jag var tonåring som jag började säga ifrån själv liksom. Ryta tillbaka och... alltså då vart jag ju väldigt elak kan jag ju se nu.... Å andra sidan förstår jag inte hur jag skulle kunna gjort nåt på något annat sätt för att någonstans försvara mig själv liksom.

Att ryta tillbaka och “vara elak” blev alltså Alex sätt att hantera sin *konflikt*.

Alex förklarar att han inte förstod sin mammas missbruk som ett missbruk, och alltså inte förstod varför hans mamma inte bara kunde lägga ner. Detta gjorde att han var väldigt arg och

kände sig övergiven. För att förklara sina tankegångar under denna tid använder han sig av intern värdering (Johansson 2005) genom att citera sig själv, “vafan de adopterade mig och så gör de såhär mot mig” och han berättar att han tyckte synd om sig själv. Han blev också väldigt arg på sin syster som han menar hade en annan förståelse och därför en annan relation till deras mamma. Alex hanterade detta genom att utsätta henne för elaka saker. Deras bråk, förklarar han, kunde bli väldigt våldsamma. Samtidigt var han arg på sin pappa som inte lämnade hans mamma.

Isak berättar om att vid fjorton års ålder – när han lärt sig karate – började “slänga Kjell igenom rummet” när Kjell försökte få Isak att gå och leta efter hans mamma, vilket resulterade i att Isak slapp göra det. Isak beskriver också, precis som Alex, sig själv som väldigt utåtagerande, speciellt i skolan, både mot fröknar och andra elever. Han menar att detta kunde bero på hur han såg sina föräldrar bete sig. Senare i sin livsberättelse nämner han igen sitt utåtagerande, men denna gång när han kom upp i åldern och började hänga mycket på stan där han var utåtagerande inom vänskapskretsen och hamnade i många slagsmål. Isak förklarar att det var på detta sätt han kunde uttrycka sig, eftersom han inte kunde uttrycka sig med ord för att han inte kunde hitta känslorna. Han kunde också bli förbannad snabbt, till och med vakna förbannad.

Simona berättar om hur hon – likt Alex och Isak – varit “super super arg” på både sin mamma och sin pappa. Hon beskriver sig själv som “besvärlig” för hennes mamma att bo med då de bråkade mycket. Hennes pappa var hon arg på då – och är fortfarande – för att han konstant smutskastade hennes mamma och efter ett tag lämnade Simona och hennes lillebror. Simona menar också att han kunde ha gjort mer för att förändra deras situation. Hennes pappa blev alltså hennes andra antagonist.

Alex menar också att han hade svårt att prata om de känslomässiga bitarna. Hans mamma dog 2009 när Alex var femton sexton år och Alex berättar att det kändes som en dörr stängdes då, att det inte var något att prata om. Hans mammas död var alltså en slags *vändpunkt* (Johansson 2005) där allt förändrades. Han funderar om det kunde varit för att han samtidigt var jätteförbannad på sin mamma och kunde nästan känna hat samtidigt som han saknade henne jättemycket. Han menar att han inte riktigt visste vilket ben han kunde stå på och hans pappa var också förvirrad och visste inte hur han skulle göra.

Felicia hanterade sin konflikt annorlunda än de andra berättarjagen. Hon började tidigt skära sig själv för att slippa ångesten. Det var just ångesten och känslan att inte räkna till som var det största problemen hon hade menar hon. Detta var också ett sätt för henne att försöka få sina föräldrars uppmärksamhet vilket hon skildrar i ett *narrativ* (Johansson 2005) här:

Alltså jag kommer ihåg... väldigt tidigt när jag började göra illa mig själv, framförallt skära mig i armarna så... kom jag ihåg att jag gjorde hela vägen från axeln hela vägen till handen på vänsterarmen. Dagen efter så hade jag ett linne på mig just för att jag ville att mina föräldrar skulle se det men... det gick en hel dag och dom märkte ingenting.

Felicia sa också till sig själv och andra att när hon blir 21 år så kommer hon att ta livet av sig då hon inte kände att hon inte hade mer att ge. Hon blev vid fjorton års ålder inlagd på psykiatri och åkte därefter in och ut därifrån. Hon försökte ta livet av sig själv två gånger. Hon slutade också äta och blev sjuk i anorexi som gjorde att hon fick LPT för att hon var en fara för sig själv. Väl inlagd var hennes kropp så pass sjuk så hon fick bara gå upp ur sängen för att gå på toaletten. Felicia hoppade sedan runt på hvb-, jour- och behandlingshem och kunde inte gå till gymnasiet när hon skulle.

Ett gemensamt sätt för tre av berättarjagen att hantera sin konflikt var alltså ilska och utåtagerande beteende. Det var för Alex och Isak ett slags överlevnadssätt, ett sätt att försvara sig på, men gemensamt för dem båda och Simona var ilska som bara fanns där hela tiden, och som för Alex och Isak resulterade i utåtagerande beteende mot andra.

Felicia nämnde inte ilska eller utåtagerande beteende i hennes berättelse utan verkar ha påverkats annorlunda. Hon var den enda som berättade om självskaumbeteenden, självmordstankar och egen insjukning i psykisk ohälsa.

5.6 Tappad tillit till vuxenvärlden

Ett annat tema som är väl beskrivet i allas livsberättelser är hur de tappat tillit till vuxna under sin uppväxt. Simona berättar att hon inte hade någon vuxen som hon kunde stötta sig emot. Hon nämner en kurator som hon hade vid ett tillfälle och en lärare som såg henne på något sätt men det var ingen som tog henne åt sidan och stod på sig, menar hon, utan alla gav bara upp. Simona förklarar att hennes tillit till vuxenvärlden försvann då. Simona hade inte heller några familjevänner och hon förklarar att hennes mamma isolerade henne från andra vuxna så det var svårt för vuxna att få insyn. Detta kan hon vara arg och ledsen för idag och hon skulle vilja fråga personerna hur det var så enkelt för dem att vända ryggen till. Hon menar att vuxna

resonerade att hon ändå skött sig så bra, hennes lillebror fick först hjälp när han fick ett eget missbruk.

Felicia hade inte heller någon hon kunde ty sig till, berättar hon. Hon förklarar att hon var bra på att dölja, samtidigt som människor inte vågade lägga sig i, vilket likt Simona kan göra henne arg nu. Hon blev en gång kallad till kuratorn då man uppmärksammat att hon skurit sig väldigt illa. Då berättade hon för kuratorn om sin hemsituation och kuratorn berättade att hon behövde göra en anmälan till socialtjänsten vilket kunde ha varit en *vändpunkt* för Felicia, men kuratorn kom senare och berättade att hon valt att inte göra en anmälan för att hon ville prata med hennes föräldrar först. Hon kallar då till ett möte som Felicia inte får delta i varav hennes föräldrar nekar till allt och ingenting görs.

Isak berättar om ett tillfälle där han kom hem till polisbilar och ambulans utanför hans dörr. Han möttes av polis som frågade om han bodde där och när polisen fick ja till svar så berättade de att hans pappa är på sjukhuset och hans mamma är i häktet, gav Isak sina nycklar och åkte sedan iväg. Detta när Isak bara var femton sexton år. Lägenheten som han kom upp till beskriver han som blodig på väggar och golv. Hans mamma hade attackerat Kjell med en förskärare och punkterat en lunga. Isak fick självständigt städa lägenheten, för att sedan gå och lägga sig och vakna nästa morgon för att gå till skolan. Detta var en *vändpunkt* för Isak som resulterade i att han helt tappade tillit till polisen.

Alex berättar att han hade kontakt med ett familjeteam på BUP sen han var tio år, dock visste han inte riktigt varför. Hans mamma sa alltid att det var för att han var så jobbig medans hans lärare sa att det var på grund utav hans hemsituation, han tror dock att det kunde varit båda anledningarna. Men när han väl var på möte låg fokus bara på honom.

Men när jag väl var på mötena så kände ju jag mig fel. För det var det som lystes upp. 'Alex beteende'... 'han skriker och han är elak och han kan kasta saker' och... Det kändes inte som att nån ifrågasatte 'varför gör han så?' [...] Man förlitar ju ändå på de här människorna som säger att de ska göra nåt. Och så tror ju man att de vet vad dom gör liksom.

När hans mamma sedan dog så beslutades det att avsluta BUP-ärendet med motiveringen att det inte finns något att jobba med längre vilket Alex tyckte var väldigt sjukt.

Samtliga berättelser innehåller återkommande element av att myndigheter - specifikt socialtjänsten - blundar och sviker, vilket också har lett till en brist på tillit till vuxenvärlden. Dessa berättelser visar alltså på att svek från en myndighet - men också privatpersoners

förbiseende och rädsla att agera - kan resultera i att den unge slutar tro på att det överhuvudtaget finns någon som de kan lita på och som kan hjälpa dem. Det är alltså oerhört viktigt att se dem och inte blunda. Simona beskriver sin erfarenhet med socialtjänsten med direkt anföring (Johansson 2005):

Det som hände på nåt sätt när socialtjänsten gång på gång på gång inledde en utredning med motivationen att 'vi misstänker att barnets behov inte kan bli tillgodosedda' eller att det förekommer missbruk och sen avslutar med att 'vi bedömer att Simona behöver stöd och hjälp' [...] sen beslut 'vi beslutar att vi gör ingenting just nu för att... Simona vill inte det' eller för att... [...] det var vi nåt tillfälle i nån utredning där det stod att det skulle kunna bli värre för mig om jag fick hjälp.

5.7 Vändpunkten till ett bättre liv

Här kommer de *vändpunkter* som resulterade i *intrigens* (Johansson 2005) vändning att redovisas, för vissa krävdes flera innan de kom till den situation de befinner sig i idag.

När Simona var nitton år gammal och precis gått ut gymnasiet hamnade hon i en depression och hennes mammas missbruk trappades upp. Under denna tid träffade Simona en gift äldre man med barn från Stockholm på internet och inledde en relation. Även om Simona förklarar relationen hon hade denna man som problematiskt och ett sorts missbruk kan hon ändå se på det som någon slags *vändpunkt* (Johansson 2005) då hon flyttade till Stockholm för att vara med honom och relationen blev alltså en väg ut ur sin *konflikt* och bort från sin hemsituation.

I Isaks livsberättelse kan flera *vändpunkter* (Johansson 2005) skildras innan han kunde vända sin *intrig* (Johansson 2005). Den första var när han fick nog och valde att berätta hur det var hemma när hans skola sa till honom att han borde sluta gymnasiet om han inte skärper sig. Detta gjorde att han kom till något han kallar för "brytgräns" vilket gjorde att han insåg att ingen skulle hjälpa honom vilket då gjorde att han valde att sluta skydda sina föräldrar. Detta resulterade i att han snabbt fick kontakt med socialtjänsten och flyttades till boendet för ungdomar med problem. Dock kände han inte att han kommit dit han ville då han hade en dröm om att få en egen lägenhet och kände att socialtjänsten inte lyssnade på honom. Detta ändrades när han fick en ny socialsekreterare som beskrivs som en viktig *aktör* (Johansson 2005) i Isaks livsberättelse, nästan som en hjälte. Isak berättar att denne socialsekreterare ville hjälpa honom och kunde förstå honom. Isak fick då snabbt sin egen lägenhet vilket ledde till en för honom väldigt viktig *vändpunkt* i hans liv.

Jag kunde komma och jag kunde gå som jag ville, jag kunde göra så som jag ville, hur jag ville ha det, och det var så stort steg för mig för jag hade äntligen nånting som var mitt. Det var ingen annans, det var mitt, jag hade nycklarna till den, ingen annan kunde komma in. Jag kunde bjuda in folk på kaffe och jag kunde bjuda folk för att umgås och jag gjorde det till mitt ställe, min bubbla. [...] Och det var så stort för mig, det var så härligt att äntligen, det här är var jag har drömt om i hela mitt liv. Det är ingen som kommer insamlades i dörren, det är ingen som kommer att störa mig, det är ingen som är här som jag inte vill ska vara här.

Alex vändpunkt kom efter att han blev häktad för försäljning av droger och dömd till kontraktsvård vilket han menar var det bästa som kunde hända honom. När hans flickvän sedan gjorde slut med honom insåg han att han behövde arbeta med sig själv och inte fly sina problem med hjälp av relationer. Han förklarar vidare att behandlingen fick honom att öppna sitt sinne på ett helt annat sätt och han insåg då att hans problembild var mycket större än bara ett drogmissbruk. Han använder sig skojsamt av en direkt anföring (Johansson 2005); "Det var en som sa till mig en gång att... 'jag tror inte vi har problem med droger, vi har nog problem att vara nykter. Droger är vi ju ganska bra på'."

Efter att ha lyckats lämna en destruktiv relation där hon blev tvingad till prostitution och bortskickad från Maria Ungdom efter avgiftning, hittades hon av en barndomskompis som var en *aktör* (Johansson 2005) i Felicias livsberättelse som kan ses som en hjälte. Denne barndomskompis fick med Felicia genom att erbjuda att hon fick komma hem till barndomskompisen för att vila på soffan, men körde henne istället till Maria Ungdom. Denna gång hann Felicia komma i kontakt med socialtjänsten innan avgiftningen var slut och fick till och med stanna kvar på Maria Ungdom tills hon fick plats på ett behandlingshem. Detta beskriver Felicia som räddningen och en stor *vändpunkt* när det kommer till drogperspektivet och erkänner att hennes barndomskompis räddade hennes liv.

Men Felicias problematik var inte över där. Hon berättar om ett återfall i missbruk och ännu en relation som - även om den var bättre än de hon hade innan - ändå var problematisk med missbruk och misshandel. En *vändpunkt* som till slut gjorde att hon slutade missbruka var när hon fick en infektion i huvudet som hon menar var resultat av skit i droger och speciellt när hon fått barn med mannen hon hade en relation med. Hon kastade sedan ut pappan till barnen - som hon såg som hennes problem då han inte ville sluta droga - men insåg sedan att hon att skyllt på hans missbruk och tänkt att hon skulle bli av med problemet om han försvann, vilket så klart inte skedde.

5.7.1 Koppling till 12-stepsprogrammet

I Felicias livsberättelse, likt Isaks, kan alltså flera *vändpunkter* skiljas innan hennes *intrig* skiftade. Felicias sista *vändpunkt* berättar hon var när barnets pappas kompis tipsade om ett tolvstegsprogram. Hon tyckte först att det var läskigt då hon kopplade uppmärksamhet med något negativt men hon kände igen sig i andras historier, gick på möten, fick en sponsor och gjorde stegen. Hon berättar att hon kom till insikt att hon också har problem, och det är bara hennes problem hon kan göra något åt. Hennes sponsor skildras som en viktig *aktör* i slutet på hennes livsberättelse.

Dels så... så var det någon som lyssnade på vad jag sa utan att döma. Och jag är lite såhär att... så länge jag säger det till nån så är det inte en hemlighet. [...] För mig är det jätteviktigt, i och med att jag alltid har gått runt och tryckt ner saker och låtsats som allting är bra. Så är det jätteviktigt för mig att inte... ha hemligheter när det kommer till mitt mående.

Isaks sista *vändpunkt* hade också att göra med tolvstegsprogrammet. Han hade innan gått en anhörigvecka för att kunna få sin lägenhet, vilket gav honom mycket men trodde efter det att han var klar med att arbeta med sig själv även fast han fortsatte precis som vanligt. Han träffade senare i livet en tjej som han gjorde gravid och som blev en viktig *aktör* i Isaks livsberättelse. Hon kan ses som ansvarig för denna *vändpunkt* då hon lurade honom till hans första möte. Isak berättar att han kände att han ju gjort detta förut men kom snabbt till realisationen att det inte var fallet efter att ha kollat igenom mötets broschyr och känt igen sig i nästan alla punkter. Han förklarar att han då bestämde sig att han inte ville föra över allt det dåliga han har med sig till sitt barn och gav då tolvstegsprogrammet en chans, och detta menar han var det bästa han någonsin gjort.

Tolvstegsprogrammet är också en stor del av Alex liv och sponsorn benämner han som den viktigaste relationen i sitt liv, precis som för Felicia. Även service har gett honom motivationen att gå på möten och använder sig här av *intern värdering* genom att citera sig själv:

Ibland kan jag känna såhär att 'nä fan idag pallar jag inte gå på möte asså... men just det fan jag öppnar ju idag liksom... Alltså jag ska öppna lokalen, jag ska koka kaffe' eller så. Alltså då ska jag ju gå dit. Jag är väldigt såhär pliktrogen i mitt huvud liksom, jag ska göra det jag sagt att jag ska göra. Och sen när jag väl har vart på möte bara 'vafan vad skönt det var med ett möte'.

I alla berättarjagens skildringar av vändpunkter som lett dem dit de är idag så kan någon form av aktör skildras. För Alex var en vändpunkt när en aktör lämnade honom, vilket gjorde att han kom till en insikt. För Simona skildras en aktör som en slags flykt från sin konflikt. I Felicias och Isaks livsberättelser så kan flera aktörer skildras som hjältar i flera olika vändpunkter. Felicia och Isak har också gemensamt att de på något sätt blev lurade in i en vändpunkt av en hjälte.

Alla berättarjagen förutom Simona berättar också om tolvstegsprogrammet som en stor del av sina vändpunkter, och en sponsor ses som en viktig aktör för Isak och Felicia. Simona berättar istället om sin terapeut som en viktig aktör i hennes resa till ett bättre liv.

5.8 Kort om nuet och framtiden

Alla berättarjagen avslutar sina livsberättelser med tankar kring nuet och om framtiden och något som Johansson (2005) benämner som *temporalitet* kan nu urskiljas i varje livsberättelse, alltså en sammanhängande följd av händelser där inledningen på berättelsen kan kopplas till avslutningen av berättelsen (ibid.). Början av livsberättelserna börjar med en inledande introduktion av intrigen och konfliktens början, sedan följer vi hur konflikten påverkat berättarjagen under deras uppväxt och sedan hur de med hjälp av olika vändpunkter har lyckats ta sig ur sin konflikt till ett bättre liv de lever idag, och som sedan här alltså avslutas med tankar om nuet och framtiden.

Isak jobbar nu gentemot socialtjänsten med att stötta ungdomar med samma sorts problem som han själv hade. Han har ingen utbildning men han menar att han sitter på otroligt mycket erfarenhet, och att en femtonåring inte kommer vilja öppna sig för en socialsekreterare.

Simona lever nu i hälsosam och trygg relation som hon har valt och inte bara hamnat i och går i terapi där hennes terapeut är en viktig aktör i hennes liv just nu. Hon har också valt att känslomässigt bryta med sin mamma för att hon fortfarande är i ett aktivt missbruk och Simona har då valt sorgen över att aldrig ha en mammarrelation istället för att må så pass dåligt som hon gjort som medberoende till sin mamma. Hennes relation med sin pappa beskriver hon som frostig och nyligen återupptagen, men hon är villig att ge honom en andra chans. Hon ser också fram emot en egen familj med barn i framtiden.

Alex tror att han har kommit till en punkt där han har accepterat det som varit och kunnat se hans mammas problematik mer som en sjukdom och därför kunnat förlåta henne för det hon

gjort. Han menar dock att han fortfarande arbetar mot att kunna förlåta sig själv. Då det är nyligen som han blivit nykter erkänner han att tanken på återfall gör honom skraj. Men han berättar också att han går en trädgårdsmästarutbildning och har drömmar om att ha ett eget företag som arbetar med att designa beställda trädgårdar.

Idag berättar Felicia att hon står upp för sig själv och tycker att hon är värd att behandlas bra. Idag kan hon tänka att hon inte önskar att något för annorlunda för annars skulle hon inte vara den hon är idag. Hon har en bra relation med sina systrar, en sådär relation med sin pappa som flyttat till Spanien och hennes mamma brukar hälsa på två gånger om året. Felicia menar att hon någonstans accepterat vad hennes mamma gör hemma och har kunnat förlåta sina föräldrar, precis som Alex, och hon jobbar också på att förlåta sig själv. Hon berättar också att hon ser en ljus framtid framför sig.

Från att egentligen inte ha nånting så har jag... lägenhet där jag bor i, jag har två jättefina barn, ett heltidsjobb, bra kontakt med mig själv och sådär... satt... det kan bara bli bättre.

5.9 Slutsatser

Även om vissa teman och upplevelser kan skilja sig mellan berättarjagen kan de flesta av de teman som tagits upp skildras i minst tre av fyra livsberättelser. De återkommande teman som kunde urskiljas var ett kaotiskt familjeliv, förnekelse hos föräldrarna, tidigt ansvarstagande både fysiskt, socialt och känslomässigt, stark påverkan hos berättarjaget, samt vuxna som blundar och orsakar en tappad tillit till vuxna.

Detta påverkade berättarjagen genom att flera av dem tog på sig skulden för varför deras barndom såg ut som den gjorde, de kände sig också isolerade och ensamma samt arga på omvärlden, vilket hos vissa resulterade i utåtagerande beteende. Ett berättarjag påverkades istället genom självskadebeteende och egen psykisk ohälsa. Eget missbruk och problematiska relationer är också konsekvenser som berättarjagen har fått av sin konflikt.

Livsberättelsens olika teman visar också på en röd tråd, en sorts kausalitet där alla narrativ hör samman. Den förlorade barndomen, föräldrarnas förnekelse som förminskar barnens upplevelser, ansvarstagandet som skapar en rollförlust av barnet, samt omgivningens och myndigheternas bristande uppmärksamhet som resulterar i att barnet inte syns.

Men även vändpunkter som resulterat till ett bättre liv kan urskiljas i alla livsberättelser där aktörer varit väldigt viktiga, tolvstegsprogrammet har också beskrivits som viktigt för tre av fyra berättarjag. Att vändpunkten kom för samtliga berättarjag i vuxen ålder visar tydligt på vuxnas misslyckande i att lyfta upp dessa berättarjag under barndomen. Det kan också visa på en naturlig brytning från sina föräldrar när de kommer upp i vuxen ålder där fokus istället ligger på sin egen problematik som de sedan på något sätt söker hjälp för där de sedan inser att det är kopplat till sin ursprungliga konflikt. Detta visar också på hur viktigt det är med information till dessa barn kring vad det innebär att vara anhörig till en förälder med missbruk och hur man påverkas.

Aktörerna som visade sig viktiga för berättarjagens vändpunkter visar att antingen krävs det någon som sätter ned foten och berättar att "detta inte är okej" eller så krävs det någon som har haft en liknande erfarenhet som där berättarjagen lättare kan ta till sig det hen har att säga. Men egentligen visar det i grunden att det viktigaste är bara någon som ser dem och som inte blundar utan någon som försöker förstå och som är tillgänglig. Detta har visat sig vara en myndighetsperson men också en partner eller en kompis.

6 Avslutande diskussion

Syftet med denna studie har varit att skapa ökad förståelse för barn som berörs av en förälders missbruksproblematik och hur det påverkar deras vuxna liv. Vi har med hjälp av den narrativa metoden hittat flera olika teman som sträcker sig över alla livsberättelser – såsom flera teman om utsatthet med påverkan på det vuxna livet, ökat ansvarstagande, osynlighet och övergivenhet – men också om vändpunkter mot ett bättre liv där aktörer har visat sig särskilt viktiga. Det vi har lärt oss är att vi som myndighetspersoner inom socialt arbete – men också som privatpersoner – behöver bli bättre på att se dessa barn och att våga agera. Dessa barn behöver också få information kring hur man påverkas av att vara barn till en förälder med missbruk så att detta inte behöver vara en realisation för dem i vuxen ålder när konflikten redan har skapat stor problematik.

En forskningsfråga som vi inledningsvis ville undersöka, men som vi sållade bort vid avgränsningen var att jämföra livsberättelserna utifrån ett genusperspektiv. Vi tänker alltså att detta hade varit en intressant idé på ny forskning, men vi tror också att vidare forskning inom ämnet hade behövts för att hitta ett bättre sätt att bemöta barn vars föräldrar har en

missbruksproblematik. Vad kan man göra bättre för att barnen ska känna sig lyssnade på och sedda? Finns det kanske ett bättre sätt att bemöta barnet och familjen på? Det är en balansgång för socialarbetare att utgå från sin kunskap om tidigare fall, lagar och riktlinjer och samtidigt hantera barnets och även föräldrarnas vilja. Hur ska man som professionell ställa sig när barnet och föräldern vill helt olika saker? Självklart ska man alltid se till barnets bästa i den utsträckning det är möjligt, men det är inte alltid så uppenbart vad som faktiskt är bäst för barnet. Det kommer att bli intressant att se om det blir någon skillnad i kontakten med barnet efter det att Barnkonventionen år 2020 blir till lag i Sverige. Det skulle även vara bra att utveckla kunskapsområdet kring förebyggande arbete med barn, unga och föräldrar.

7 Referenslista

Al-Anon. Utan år. Frågor och svar. <https://www.al-anon.se/om-al-anon/fragor-svar/> (hämtad 2020-03-14).

Alexanderson, Karin & Näsman, Elisabet (2015). *Barndom och föräldraskap i missbrukets skugga [Elektronisk resurs] Barn, ungdomar och föräldrar berättar om vardagsliv och behov av stöd när föräldern har missbruksproblem*. Uppsala: Regionförbundet, Uppsala län & Uppsala universitet

Andersson, Gunvor (2015) Barn som anhöriga - i skuggan av föräldrar med problem I: Ulrika Järkestig-Berggren, Lennart Magnusson, Elizabeth Hanson (red), Att se barn som anhöriga - Om relationer, interventioner och omsorgsansvar. Nationellt kompetenscentrum anhöriga.

Anonyma Alkoholister. Utan år. Om AA. <http://www.aa.se/om-aa> (Hämtad 2020-03-14).

Stockholms stad (2016) *Barn till föräldrar i missbruk - Socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning*. Stockholm stads socialförvaltning.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder. 2., [rev.] uppl.* Malmö: Liber

Folkhälsomyndigheten (2016a) *Barn i familjer med missbruk, psykisk ohälsa eller våld – Resultat och erfarenheter från ett utvecklingsarbete [Elektronisk resurs]*.

Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndigheten (2016b) *Förebyggande insatser till barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom och våld [Elektronisk resurs]*. Folkhälsomyndigheten

Fridh, Birthe & Norman, Gunilla (2008). *Att utreda när barn far illa: en handbok om barnavårdsutredningar i socialtjänsten. 3., [rev. och aktualiserade] uppl.* Stockholm: Gothia

Maskrosbarn (2012) *Frågar man inget får man inget veta: En kvalitativ och kvantitativ intervjustudie med 50 ungdomar.* (2012). [Stockholm]: Maskrosbarn

Hanson, Elizabeth, Järkestig, Berggren, Ulrika & Magnusson, Lennart (2015). "Inledning" I: Hanson, Elizabeth, Järkestig, Berggren, Ulrika & Magnusson, Lennart (red.) *Att se barn som anhöriga: Om relationer, interventioner och omsorgsansvar*. Nationellt kompetenscentrum anhöriga.

Hjern, Anders, Arat, Arzu & Vinnerljung, Bo (2014) *Att växa upp med förälder som har missbruksproblem eller psykisk sjukdom – hur ser livet ut i vuxen ålder?: rapport 4 från projektet "Barn som anhöriga" från CHESS, Stockholms universitet/Karolinska institutet i samarbete med Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet, Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Kalmar.*

Hjern Anders, Berg Lisa, Rostila Mikael & Vinnerljung Bo (2015) ”Barn som anhöriga - hur går det i skolan?” I: Hanson Elizabeth, Järkestig Berggren, Ulrika & Magnusson, Lennart (red), *Att se barn som anhöriga - Om relationer, interventioner och omsorgsansvar.* Nationellt kompetenscentrum anhöriga.

Maskrosbarn (2016) *Jag är bara en påse med pengar: en rapport av Maskrosbarn om ungdomars upplevelser av insatser från socialtjänsten.* [Stockholm]: Maskrosbarn

Johansson, Anna (2005). *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus.* Lund: Studentlitteratur

Näsman, Elisabet; Alexanderson, Karin; Fernqvist, Stina & Kihlgård, Johanna (2015) Att se barn som anhöriga I: Hanson Elizabeth, Järkestig Berggren, Ulrika & Magnusson, Lennart (red), *Att se barn som anhöriga - Om relationer, interventioner och omsorgsansvar.* Nationellt kompetenscentrum anhöriga.

Socialstyrelsen (2012) *Föräldraskap och missbruk: att ta upp frågor om föräldraskap i missbruks- och beroendevården.* Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2013) *Barn som anhöriga* [Elektronisk resurs]: konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter, eller avlider. Stockholm: Socialstyrelsen

Statens folkhälsoinstitut (2008) *Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblem: omfattning och analys.* Östersund: Statens folkhälsoinstitut

SOU (1994:29) *Barn-Föräldrar-Alkohol. Delbetänkande av alkoholpolitiska kommissionen.* Fritzes: Statens offentliga utredningar.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* [Elektronisk resurs]. Stockholm: Vetenskapsrådet

Woititz, G.J, (2002). *Vuxna barn till Alkoholister*. Johanneshov: Bokförlaget Robert Larson AB.

Øvreeide, Haldor (2010). *Samtal med barn: metodiska samtal med barn i svåra livssituationer*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Empiri, podcastavsnitt

Beroendepodden (2018) ”Daniel Jendjeyczyk - Maskrosbarn, vuxet barn, medberoende”
[<https://open.spotify.com/episode/5XRY2zG1MfAWpALK9Mxjty>] Hämtad: 2020-03-11

Beroendepodden (2019) ”Edvin Nilsson - vuxet barn, medberoende, tillfrisknande beroende.”
[<https://open.spotify.com/episode/0qjQXUJ7yAw2y84Ac3CZsk>] Hämtad: 2020-03-11

Medberoendepodden (2016) ”Något höll mig vid liv – ”Felicias” historia”
[<https://open.spotify.com/episode/1rSGPwDXMfQ8ILoOzhW59I>] Hämtad 2020-03-10

Missbrukspodden (2020) ”7. Åse Holmberg intervjuar Emelie Olsson”
[<https://open.spotify.com/episode/3H6ifQQnbZbwNINka5iw4x>] Hämtad: 2020-03-10